

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
для студентів за спеціальністю 051 «Економіка»
спеціалізації «Економіка підприємства»
денної форм навчання

Розглянуто і схвалено
на засіданні кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Протокол № 2
від 18.09.2017 р.

Чернігів ЧНТУ 2018

Державне регулювання економіки. Методичні вказівки до практичних занять для студентів за спеціальністю 051 «Економіка» спеціалізації «Економіка підприємства» денної форми навчання./ Хоменко І.О., Поленкова М.В., Бабаченко Л.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2018. – 35 с.

Укладачі: Хоменко Інна Олександрівна, доктор економічних наук, доцент
Поленкова Марина Володимирівна, кандидат економічних наук
Бабаченко Лариса Валентинівна, кандидат економічних наук

Відповідальний за випуск: Дерій Жанна Володимирівна, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки, доктор економічних наук, професор

Рецензент: Ільчук Валерій Петрович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Практичне заняття № 1 Державне регулювання, як метод управління економікою. Стратегія соціально – економічного розвитку країни.....	5
2 Практичне заняття № 2 Фінансово-бюджетна та грошово-кредитна політика. Структурна та інвестиційна політика	8
3 Практичне заняття №3 Науково – технічна та інноваційна політика. Державне регулювання підприємництва	14
4 Практичне заняття № 4 Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Державне регулювання цін та інфляції.....	17
5 Практичне заняття № 5 Регіональна економічна політика	20
6 Практичне заняття № 6 Соціальна політика	23
7 Практичне заняття № 7 Державне регулювання природоохоронної діяльності.....	28
8 Тематика рефератів (наукових есе)	29
9 Питання до екзамену (заліку)	30
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	32

ВСТУП

Модернізація економіки України до ринку потребує вирішення завдань трансформації ринкового організаційно-економічного механізму, це значною мірою залежить від удосконалення методології й організації державного регулювання економіки на рівні економічної системи країни. В умовах ринкової економіки державне регулювання суттєво змінює свою цільову орієнтацію, значно поглиблюється і розширюється зона аналітичного пошуку та діагностики, вдосконалюються методи та організація системних досліджень. Виникає необхідність перебудови комплексного державного регулювання відповідно до його нової функціональної ролі.

Задачі курсу „Державне регулювання економіки” визначаються професійною підготовкою студентів. У результаті вивчення дисципліни студент повинен знати : теоретичні засади формування стратегії соціально-економічної політики держави; сутність форми та методи державного регулювання економіки; методологічні та організаційні основи соціально-економічного прогнозування; методики макроекономічного планування; механізми реалізації бюджетної, податкової, грошово-кредитної, структурної, інвестиційної, цінової, антиінфляційної, регіональної політики.

Методичні вказівки містять тематику практичних занять, теоретичні та контрольні питання до кожної теми, питання до тестового модульного контролю, задачі, питання до іспиту (заліку), список літератури, які допоможуть студентам підготуватися до практичних занять.

Студент повинен вміти: використовувати набуті знання на практиці; володіти основами методики й організації державного регулювання економіки, методами соціально-економічного прогнозування і планування; вміти виконувати конкретні системні дослідження та розробляти механізми державного регулювання регіональної економічної політики, соціальної, інвестиційної, інноваційної політики.

1 Практичне заняття №1

Тема: Державне регулювання, як метод управління економікою. Стратегія соціально – економічного розвитку країни

Мета: навчитися ідентифікувати основні поняття державного регулювання економіки, вивчити сутність прогнозування та макроекономічного планування.

Теоретичні питання

1. Вади ринкового саморегулювання.
2. Функції держави в сучасній економіці.
3. Сутність та методи державного регулювання економікою.
4. Система органів державного регулювання економіки.
5. Сутність соціально-економічної стратегії.
6. Соціально-економічне прогнозування.
7. Макроекономічне планування.
8. Державне програмно-цільове планування.

Короткі теоретичні відомості

Сутність держави розкривається її функціями, які реалізуються у взаємодії із суспільством. В умовах регульованої ринкової економіки держава виконує політичну, соціальну, міжнародну та економічну функції.

Державне регулювання економіки – це діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з цілями й пріоритетами державної економічної політики.

Економічне прогнозування – це процес розробки економічних прогнозів. Він ґрунтується на вивченні закономірностей розвитку різних економічних явищ і процесів, виявляє найбільш ймовірні та альтернативні шляхи їх розвитку і дає базу для вибору та обґрунтування економічної політики на перспективу.

Виділяють такі типи **макроекономічного планування**: за економічними системами – директивне (адміністративно-командне), недирективне (індирективне, регулятивне), індикативне; за строками планування – стратегічне і тактичне, довгострокове і середньострокове; за напрямками планування - структурне, програмне, рамкове, соціальне.

Контрольні питання

1. Основні завдання державних органів з регулювання національної економіки.
2. Основні функції держави.
3. Сутність державного регулювання економіки.
4. Об'єкти і суб'єкти державного регулювання економіки.
5. Вади держави.
6. Методи державного регулювання економіки.
7. Система органів державного регулювання економіки.
8. Сутність соціально-економічної стратегії.

9. Необхідність макроекономічного прогнозування та планування.
10. Ієрархія цілей та дерево цілей.
11. Основний зміст концепції соціально-економічної політики та державне регулювання економікою.
12. Сутність соціально-економічного прогнозування, функції, принципи.
13. Методи економічного прогнозування: екстраполяції, логічного моделювання (історичної аналогії, побудова сценарію, дерева цілей) факторний аналіз і прогноз, нормативно-балансовий підхід.
14. Сутність макроекономічного планування.
15. Державна програма економічного і соціального розвитку України, як форма макроекономічного планування.
16. Сутність програмно-цільового методу планування, цільові комплексні програми.

Задача 1. Маємо структуру активів, наведену у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1– Види активів

№	Види активів	млн. грн.
1	Основні виробничі засоби	420
2	Запаси матеріальних оборотних засобів	130
3	Державні резерви предметів споживання	40
4	Державні резерви засобів виробництва	70
5	Запаси готової продукції на складах підприємств	150
6	Витрати на розробку родовищ корисних копалин	35
7	Вартість засобів програмного забезпечення	20
8	Твори мистецтва	860
9	Земля (вартісна оцінка)	1440
10	Корисні копалини (вартісна оцінка)	1960
11	Грошові кошти	840
12	Монетарне золото	2250
13	Акції	380
14	Депозити	510
15	Цінності	480
16	Худоба на вирощуванні	80
17	Авторські права, торгові знаки	105
18	Прямі іноземні інвестиції	230

Визначити структуру активів національного багатства, виділивши:

1. Фінансові активи;
2. Нефінансові активи:
 - а) створені та нестворені;
 - б) матеріальні та нематеріальні.

Створені нефінансові активи = Основні виробничі запаси + Запаси матеріальних оборотних засобів + Державні резерви предметів споживання +

Державні резерви засобів виробництва + Запаси готової продукції на складах підприємств + Твори мистецтва + Цінності + Худоба на вирощуванні

Створені нематеріальні нефінансові активи = Витрати на розробку родовищ корисних копалин + Вартість засобів програмного забезпечення

Нестворені нефінансові активи = Земля (вартісна оцінка) + Корисні копалини (вартісна оцінка)

Нестворені нефінансові нематеріальні активи = Авторські права, торгові знаки

Задача 2.

Структура державного боргу наведена у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Структура державного боргу

Показник	31.12 базового року		31.12 звітнього року	
	тис.дол.США	%	тис.дол.США	%
Загальна сума державного та гарантованого державного боргу	73110178,91	100	72994646,52	100
Державний борг	60079898,59		62523075,84	
Внутрішній борг	32148076,52		30905949,00	
1. Заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку	31784063,58		30688943,77	
2. Заборгованість перед банківськими установами	364012,95		217005,23	
Зовнішній борг	27931822,07		31617126,84	
1. Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	7744732,90		11423231,84	
2. Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав	910662,90		1072564,15	
3. Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, інших іноземних фінансових установ	70,63		64,41	
4. Заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку	17378839,98		17305880,01	
4. Заборгованість, не віднесена до інших категорій	1897515,65		31815386,43	
Гарантований державою борг	13030280,32		10471570,68	
Внутрішній борг	3394113,58		2249199,87	
1. Заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку	2644284,75		1763459,47	
2. Заборгованість перед банківськими та іншими фінансовими установами	749709,39		485666,69	
2. Заборгованість, не віднесена до інших категорій	119,44		73,71	
Зовнішній борг	9636166,74		8222370,81	
1. Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	2029978,93		2599905,14	
2. Заборгованість за позиками, одержаними від	247833,56		243694,63	

органів управління іноземних держав				
3. Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, іншим іноземних фінансових установ	3829490,23		3450370,99	
4. Заборгованість за випущеним цінними паперами на зовнішньому ринку	3403017,00		1808000,00	
5. Заборгованість, не віднесена до інших категорій	125847,02		120400,05	

Розрахувати:

1. Рівень державного боргу (% до ВВП) у базовому та звітному роках, якщо ВВП в базовому та звітному роках склав відповідно 1270000 та 1345000 млн.грн. Курс національної валюти в базовому та звітному роках – 27 та 28 (грн./дол. США).

2. Питому вагу прямого та гарантованого боргу в загальній сумі державного боргу в базовому та звітному роках.

3. Питому вагу внутрішнього та зовнішнього боргу в загальній сумі державного боргу в базовому та звітному роках.

4. Заповнити таблицю та зробити висновки.

Задача 3. Розрахувати прогноз виробництва на 2018 р. методом ковзної середньої на основі даних наведених у таблиці

Таблиця 1.3 – Динаміка виробництва м'яса птиці за 2011-2017 рр.

Роки	Обсяг виробництва, тис. тонн
2011	3204
2012	3625
2013	3831
2014	4141
2015	4536
2016	4623
2017	4934

2 Практичне заняття № 2

Тема: Фінансово-бюджетна та грошово-кредитна політика. Структурна та інвестиційна політика

Мета: вивчення основних понять щодо фінансово – бюджетного регулювання економіки країни та регулювання інвестиційної діяльності.

Теоретичні питання

1. Фінансово – бюджетне регулювання економіки країни.
2. Податки як інструмент державного регулювання економіки.
3. Грошово-кредитне регулювання.

4. Структура та структурні зрушення в розвитку економіки.
5. Державне регулювання інвестиційної діяльності.

Короткі теоретичні відомості

Основною ланкою фінансової системи і комплексом засобів державного регулювання економіки є державні фінанси. В Україні фінансову систему утворюють: державний і місцеві бюджети, фінанси підприємств усіх форм власності; централізовані державні та інші фонди; фондовий ринок.

В Україні бюджетна система складається з Державного бюджету України, бюджету АР Крим та місцевих бюджетів. Крім прямого фінансування та прямих державних інвестицій, витрати Державного бюджету здійснюються у таких формах, як дотації, субсидії, субвенції.

Державні доходи – це, по-перше, грошові відносини з приводу розподілу ВВП, по-друге, частка ВВП, використовувана державою для здійснення своїх функцій. *Державні видатки*, включаючи чисте кредитування, – це витрати, пов'язані з виконанням державою своїх функцій. Згідно з економічною класифікацією видатки бюджету поділяються на поточні видатки, капітальні видатки та кредитування за вирахуванням погашення. Відомча класифікація видатків бюджету визначає перелік головних розпорядників бюджетних коштів. Програмна класифікація видатків бюджету застосовується при формуванні бюджету за програмно-цільовим методом.

Основними функціями податків є: фіскальна, соціальна та регулююча.

Під структурною політикою держави розуміють обґрунтування цілей та характеру структурних перетворень в економіці, визначення її пріоритетних ланок та оптимального співвідношення між ними. На практиці існує два типи структурної політики: пасивна й активна. **Пасивна структурна політика** полягає в тому, що держава створює правову базу для вільного переливання капіталу та праці з одних галузей в інші, але безпосередньо не втручається в інвестиційні процеси в окремих галузях. **Активна структурна політика** полягає в тому, що держава широко застосовує державні важелі для прискорення прогресивних структурних зрушень.

Контрольні питання

1. Роль і місце державних фінансів у забезпеченні реалізації пріоритетних загальнонаціональних цілей і задач розвитку економіки.
2. Держаний бюджет як інструмент регулювання фінансових потоків у економіці.
3. Доходи та видатки державного бюджету. Бюджетний процес та його етапи.
4. Характеристика податкової системи країни.
5. Класифікація податків : прямі та непрямі, податки на товари (послуги), на діяльність, на майно.
6. Загальнодержавні податки і збори. Податкові пільги.
7. Основні поняття податкової системи: податкова база, ставки оподаткування, податковий тягар.

8. Сутність державного замовлення. Матеріальні баланси. Замовники та виконавці державних замовлень. Державні контракти.
9. Грошово - кредитна політика, важливий інструмент формування нормальних умов господарювання.
10. Грошова система країни та її основні елементи.
11. Основні завдання і функції Національного банку України.
12. Поняття структури економіки, структурні зрушення.
13. Механізм державної структурної політики.
14. Роль держави в інвестиційній діяльності.
15. Методи державного впливу на інвестиційний процес.

Задача 1. Розрахувати частку окремих статей видатків у загальному обсязі видатків зведеного бюджету України за базовий та звітний роки, здійснити аналіз результатів та зробити висновки.

Таблиця 2.1 – Видатки зведеного бюджету 2016-2017 року

	Базовий рік		Звітний рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Видатки, усього	140158,3	100	184559,7	100
у тому числі:				
Загальнодержавні функції з них:	27600,6		31387,9	
Обслугогування боргу	12030,8		11530,8	
Оборона				
Громадський порядок, безпека та судова влада	11841,2		15242,8	
Охорона навколишнього природного середовища	704,3		1000,9	
Житлово-комунальне господарство	1,1		1,92	
Охорона здоров'я	1584,9		1827,3	
Духовний та фізичний розвиток	739,8		1201,6	
Освіта	6960,8		8904,3	
Соціальний захист і соціальне забезпечення з них:	26391,9		27278,9	
Соціальний захист пенсіонерів	25031,6		25744,0	
Економічна діяльність у т.ч.:	3911,7		4752,1	
Сільське господарство, лісове господарство, рибальство та мисливство	607,1		833,1	
Паливно-енергетичний комплекс	535,9		392,4	
Транспорт	1311,5		1906,6	
Інші видатки на економічну діяльність	1457,3		1620,0	
Міжбюджетні трансферти	44623,5		76017,8	

Задача 2. Визначити обсяг та структуру національного багатства країни у звітному році та дати оцінку структурних зрушень за період, що розглядається на основі таких даних:

1. Обсяг національного багатства країни у базовому році склав 1500 у.г.о.
2. Структура національного багатства країни у базовому році (%):

Таблиця 2.2 – Структура активів

Всього	в тому числі:		
	Створені нефінансові активи	Нестворені нефінансові активи	Фінансові активи
100,0	60,0	25,0	15,0

3. Темп приросту фінансових активів в звітному році – 20%.
4. Питома вага основних виробничих фондів та державних матеріальних резервів у складі створених нефінансових активів в базовому році складала відповідно 30 та 5%.
5. Темп росту основних виробничих фондів у звітному році склав 20%.
6. Приріст державних матеріальних резервів у звітному році склав 4 у.г.о.
7. Приріст та вибуття нестворених нефінансових активів у звітному році відповідно склали 50 та 25 (у.г.о.).

Задача 3. Розрахувати частку окремих статей доходів у загальному обсязі доходів зведеного бюджету України за базовий та звітний роки, здійснити аналіз результатів та зробити висновки.

Таблиця 2.3 – Доходи зведеного бюджету за 2016-2017 рр.

Показник	Базовий рік		Звітний рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Доходи	377821	100	475239,4	100
Податкові надходження	299588		365579	
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	54482		75898	
Податок і збір на доходи фізичних осіб	14191		42325	
Податок на прибуток підприємств	40290		33573	
Рентна плата за транспортування, збори на паливо-енергетичні ресурси	6440,3		4506,6	
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	21304		35828	
Внутрішні податки на товари та послуги	194886,5		216133,6	

Податок на додану вартість (ПДВ)	149958,6		156108	
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	91108,8		90255	
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	-51577,4		-60547	
Акцизний податок з увезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	109539,3		126400	
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15708,3		31717	
Ввізне мито	15628,3		31472	
Інші податки та збори	6766,5		1495,3	
Неподаткові надходження	69373,3		99900,4	
Доходи від власності та підприємницької діяльності	28140,9		71110,4	
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	4664,4		4609,5	
Інші неподаткові надходження	15324		639,6	

Задача 4. Використовуючи дані таблиць, поданих в задачах 1 та 3, розрахувати: рівень дефіциту (профіциту) бюджету у % до ВВП за базовий та звітний роки, врахувавши фактичні показники ВВП: за базовий рік – 1250000 млн. грн., за звітний рік – 1350000 млн. грн. Здійснити аналіз результатів та зробити висновки.

Задача 5. Здійснити ранжування галузей промисловості за показником електромісткості валового випуску.

Таблиця 2.4 – Випуск продукції за видами промисловості

Галузі промисловості	Валовий випуск, млн. грн.	Споживання електроенергії, млрд/кВт*г
Металургія	226,6	130
Хімічна	233,8	124
Машинобудування	256,6	136
Легка і харчова	294,4	248

Задача 6. Визначити обсяг централізованих капітальних вкладень, необхідних для введення в дію житлової площі, якщо:

1. Чисельність населення, що потребує поліпшення житлових умов за рахунок державних централізованих капітальних вкладень, – 4000 тис. чол.

2. Норматив забезпеченості населення загальною житловою площею – 18,4 м²/чол.

3. Уведення в дію житла за рахунок капітальних вкладень минулих років – 72500 тис.м².

4. Виведення з експлуатації житла, що знаходиться у користуванні населення, потреба у житлі якого забезпечується централізовано, - 6850 тис. м².

5. Питомі капітальні вкладення на будівництво житла – 9000 грн./м².

Задача 7. Визначити відтворювальну структуру капітальних вкладень (КВ) у % у 2017р.

Таблиця 2.5 – Структура капітальних вкладень

Напрямки (елементи структури) КВ	2013	2014	2015	2016	2017
	Обсяг КВ, млн.грн.	Абсолютний приріст до 2013 р., млн.грн.	Коефіцієнт росту до 2014 р., разів	Темп росту до 2015 р., %	Темп приросту до 2016 р., %
Нове будівництво	1800	-100	0,8	80	-50
Реконструкція	21400	200	1,5	120	20
Технічне переозброєння	21600	-400	1,4	90	0
Розширення	11000	200	1,0	100	10

Задача 8. Розрахуйте інфляційний податок, що одержить уряд за умови, якщо індекс цін поточного року становитиме 117 %, індекс цін попереднього року – 112 %, обсяг реальних грошових залишків у поточному році – 165 млрд. грн.

Задача 9. Розрахуйте сеньйораж, якщо пропозиція грошей за рахунок їх емісії зростає з 1620163 млн грн. в 2016 р. до 2125269 млн грн. у 2017 р., а темп інфляції становив 12 %.

Задача 10. Визначити темп приросту загального обсягу і структуру (%) виробництва товарів народного споживання в прогнозованому році.

Таблиця 2.6 – Структура виробництва товарів народного споживання у базовому році

Товари народного споживання (ТНС)	Структура виробництва ТНС у базовому році, %	Темп приросту виробництва ТНС у прогнозованому році в порівнянні з базовим, %	Структура виробництва ТНС у прогнозованому році, %

Продовольчі	50	5	
Непродовольчі	43	-5	
Горілчані вироби	7	0	
Разом	100		100

Задача 11. На основі наведених даних здійснити секвестрування видатків бюджету за квартал і визначити процент виконання затвердженого бюджету по видаткам.

Надходження до бюджету (фактичні видатки після секвестрування) за квартал – 14065 млн.грн.

Розподіл видатків, що перевищують суму “захищених” статей, здійснюється пропорційно структурі видатків затвердженого бюджету.

Таблиця 2.7 – Структура видатків бюджету

<i>Статті видатків бюджету</i>	<i>Видатки затвердженого бюджету, млн.грн.</i>	<i>Критичний мінімум фінансування (“захищені” статті), млн.грн.</i>
Фінансування послуг загального призначення	1626	1200
Фінансування суспільних послуг	1897	1500
Фінансування послуг, пов’язаних з економічною діяльністю	1084	500
Інші видатки	813	400
Разом	5420	3600

3 Практичне заняття №3

Тема: Науково-технічна та інноваційна політика. Державне регулювання підприємництва

Мета: вивчити методи реалізації науково-технічної політики та механізм державного регулювання підприємництва.

Теоретичні питання

1. Необхідність та сутність науково-технічної політики.
2. Методи реалізації науково-технічної політики.
3. Державне регулювання інноваційних процесів.
4. Підприємництво як об’єкт державного регулювання.
5. Роль держави в процесі становлення підприємницького середовища в Україні.
6. Механізм державного регулювання підприємництва.
7. Фінансові важелі державної підприємницької політики.

Короткі теоретичні відомості

Науково-технічна політика - це політика держави щодо формування умов, сприятливих для ефективного науково-технічного розвитку країни, зокрема цілі, форми та методи діяльності держави у науково-технічній сфері.

Методи прямого регулювання передбачають безпосередню участь держави у вирішенні як загальних проблем науково-технічного розвитку, так і проблем його окремих сфер та напрямів. До методів прямого регулювання належать: визначення державних пріоритетів розвитку науки і техніки; державні науково-технічні програми; державне замовлення в науково-технічній сфері; державна науково-технічна експертиза; бюджетне фінансування досліджень і робіт, виконуваних у рамках пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки; підготовка науково-технічних кадрів; державна політика у сфері патентів і ліцензій.

Методи непрямого регулювання створюють економічні та правові умови для прискорення науково-технічного прогресу, проте це не означає, що такі умови мають бути однакові для всіх галузей розвитку науки і техніки. Необхідність державного регулювання підприємницької діяльності в умовах трансформації суспільства обумовлена: важливістю формування ринкової економіки підприємницького типу; значенням становлення вітчизняного підприємництва для розвитку національної економіки та суспільного життя країни; відсутністю нормальних макроекономічних умов для бізнесу. До методів непрямого регулювання належать: інструменти податкової, фінансово-бюджетної, амортизаційної політики; правовий захист інтелектуальної власності; державна політика у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва тощо.

Підприємницька політика держави стосовно процесів роздержавлення та приватизації охоплює комплекс економіко-правових відносин та організаційно-правових заходів щодо їх регулювання з метою проведення ринкових реформ взагалі, становлення приватного сектору економіки та створення конкурентного середовища для розвитку бізнесу зокрема.

Підприємництво – самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, а також торгова діяльність з метою одержання прибутку.

Підприємство – самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має право юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання прибутку (доходу).

Свобода підприємницької діяльності – один з принципів підприємницької діяльності, за яким підприємці мають право без обмежень приймати рішення та здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Контрольні питання

1. Кількісна оцінка впливу НТП на економіку.
2. Обґрунтування основних напрямків науково – технічної політики.
3. Концепція науково – технічного прогресу.

4. Основні принципи та завдання державної науково – технічної політики. Форми та методи реалізації науково – технічної політики.
5. Ефективність державної підтримки інноваційних процесів.
6. Методи державного регулювання інноваційного процесу в промисловості.
7. Підприємництво як об’єкт державного регулювання.
8. Роль держави в процесі становлення підприємницького середовища в Україні.
9. Державна реєстрація підприємства. Ліцензування, сертифікація та стандартизація підприємницької діяльності.
10. Інституціональні засади державної підтримки підприємництва.
11. Інформаційне, кадрове, науково-методичне забезпечення підприємництва.
12. Функціональні засади державної підтримки підприємництва.
13. Фінансові важелі державної підприємницької політики.

Задача 1. Визначити рівень та індекси електромісткості кожної галузі та національної економіки загалом.

Таблиця 3.1 – Обсяги виробництва за галузями

Галузі	Обсяг виробництва продукції, млн. грн.		Споживання електроенергії, млрд. кВт / год.	
	Базовий рік	Звітний рік	Базовий рік	Звітний рік
Промисловість	655000	660000	68	70
Сільське господарство	82000	78000	15	16
Будівництво	410000	415000	22	22

Задача 2. На основі показників валової доданої вартості розрахувати індекс зміни секторної структури національної економіки, якщо індекс цін складає 1,2.

Таблиця 3.2 – Випуск та проміжне споживання за секторами національної економіки

Сектори національної економіки	2016		2017	
	Випуск (в основних цінах), млрд. грн.	Проміжне споживання	Випуск (в основних цінах), млрд. грн.	Проміжне споживання
Нефінансові корпорації	347870	226470	383620	241830
Фінансові корпорації	6760	2930	7840	3360
Сектор загального державного управління	34360	12600	41260	14850
Домашні господарства	57050	26150	61220	28620

Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	5320	2130	5740	2280
--	------	------	------	------

Задача 3. Оцінити доцільність використання податкових пільг у базовому та звітному роках і розрахувати:

1. Частку податкових пільг по основних податках в їх загальному обсязі.
2. Загальні фінансові результати від надання податкових пільг в базовому та звітному роках.

Таблиця 3.3 – Податкові пільги по основних податках

Показники	Базовий рік		Звітний рік	
	млрд.грн.	%	млрд.грн.	%
Пільги по податку на прибуток підприємств	5,5		3,8	
Пільги по платі за землю	1,1		9,3	
Пільги по ПДВ	41,8		32,5	
Пільги по акцизному збору	2,6		2,0	
Разом	51	100	47,6	100

Таблиця 3.4 – Фінансові результати від надання податкових пільг

Показники	Базовий рік	Звітний рік
Сукупний обсяг податкових пільг, млрд.грн.	51	47,6
Доходи зведеного бюджету, млрд.грн.	54,0	43,5
Номінальний ВВП, млрд.грн.	201,9	157,6
Пільги як % доходів зведеного бюджету	94,4	109,4
Пільги як % ВВП	25,3	30,2

4 Практичне заняття 4

**Тема: Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
Державне регулювання цін та інфляції**

Мета: вивчення теоретичних основ регулювання торговельної діяльності, іноземного інвестування та методів державного регулювання цін.

Теоретичні питання

1. Засади зовнішньоекономічної діяльності.
2. Регулювання торговельної діяльності.
3. Іноземне інвестування.
4. Роль держави в залученні іноземних кредитів.
5. Необхідність та методи державного регулювання цін.
6. Антиінфляційна політика.

Короткі теоретичні відомості

Основними видами зовнішньоекономічної діяльності є зовнішня торгівля, фінансово-кредитні операції, підприємницька діяльність, науково-технічна кооперація з іноземними підприємцями, надання їм різноманітних послуг. Ці напрями діяльності регулюються, з одного боку, державою в особі її органів, а з іншого – недержавними органами управління економікою (біржами, торговельними палатами, спілками тощо) та самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі укладених між ними координаційних угод. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за допомогою адміністративних та економічних методів.

Міжнародна торгівля – це система економічних відносин країн, метою яких є ввезення або вивезення товарів та послуг. До товарів, що продаються та купуються на зовнішньому ринку, належать: готова продукція, сировина, напівфабрикати, а також призначені для продажу продукти інтелектуальної діяльності – патенти, ліцензії, фірмові знаки тощо. Міжнародна торгівля послугами охоплює міжнародний туризм, транспортні послуги, страхові операції, банківські, біржові та посередницькі послуги, ярмарки та ін.

З метою здійснення цінової політики держава створює спеціальну **систему органів ціноутворення**, до якої в Україні входять загальнодержавні, регіональні та відомчі установи. До першої групи належить Міністерство економіки України, а до другої – управління з питань цінової політики Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Контрольні питання

1. Засади зовнішньоекономічної діяльності.
2. Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, методи державного регулювання.
3. Регулювання торговельної діяльності.
4. Іноземне інвестування. Роль держави в залученні іноземних кредитів.
5. Джерела іноземних коштів.
6. Інструменти державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в довгостроковому, середньостроковому, короткостроковому періоді.
7. Ціна як найбільш важливий інструмент регулювання економіки.
8. Необхідність державного регулювання цін.
9. Регламентування державного цінового регулювання.
10. Система органів ціноутворення.
11. Форми державного регулювання цін.
12. Контроль за додержанням дисципліни цін.
13. Антиінфляційна політика. Заходи антиінфляційної політики.

Задача 1. Розрахувати структуру експорту та охарактеризувати роль країни у міжнародній галузевій спеціалізації.

Таблиця 4.1 – Види продукції на експорт

<i>Показники</i>	<i>Вартість, тис. дол. США</i>	<i>Питома вага, %</i>
Всього:	52962995	100
1. Живі тварини, продукти тваринного походження	732225	
2. Продукти рослинного походження	1695850	
3. Готові харчові продукти	1291670	
4. Мінеральні продукти	4707985	
5. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2990245	
6. Текстиль та вироби з текстилю	914035	
7. Недорогоцінні метали та вироби з них	40472050	
8. Інші	158935	

Задача 2. Визначити рівень заборгованості країни, якщо обсяг зовнішнього боргу становить 48600 млн. дол.; річний ВВП становить 550 млрд. грн.; курс національної валюти становить 5,05 грн. за 1 дол. США; видатки на обслуговування боргу – 23300 млн. дол.; сума експорту – 46700 млн. дол.

Задача 3. Обсяги експорту товарів з Країни А склали 15,5 млрд.дол.США, експорту послуг - 3,5 млрд.дол.США, імпорту товарів та послуг - 29,5 млрд.дол.США. Кількість емігрантів склала 1,3 млн.осіб, іммігрантів - 1,9 млн.осіб. Емігранти перерахували на батьківщину на 1,9 млрд.дол.США більше коштів ніж сплатили іммігранти. Чистий приплив капіталу в країну склав 1,6 млрд.дол.США. Завдання: 1) за наявними даними визначити сальдо платіжного балансу; 2) визначити міграційне сальдо країни; 3) обґрунтуйте можливий напрямок руху курсу національної валюти цієї країни.

Задача 4. Розрахувати структуру імпорту та проаналізувати залежність національної економіки від решти світу.

Таблиця 4.2 – Види продукції на імпорт

<i>Показники</i>	<i>Вартість, тис. дол. США</i>	<i>Питома вага %</i>
Всього:	31649280	100
1. Живі тварини, продукти тваринного походження	499640	
2. Продукти рослинного походження	525490	
3. Готові харчові продукти	1454895	
4. Мінеральні продукти	21567830	
5. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3097915	

6. Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	1938135	
7. Недорогоцінні метали та вироби з них	2468820	
8. Інші	96555	

Задача 5. Відомо, що ВВП України у 2015 році становив 712 945 млн. грн., обсяг експорту послуг – 9038,9 млн.дол.США, експорту товарів – 49 296,1 млн.дол.США; імпорту послуг – 4980,6 млн.дол.США, імпорту товарів – 60 618 млн.дол.США. Розрахуйте експортну, імпорتنу та зовнішньоторговельну квоти, якщо середньорічний валютний курс 1 дол.США = 26,4 грн. На основі проведених розрахунків зробіть висновок щодо рівня зовнішньоекономічної відкритості України.

Задача 6. На основі наведених у таблиці показників розрахувати:

- сальдо торгівельного балансу у 2015 і 2016 роках;
- зовнішньоторговельний обіг товарів і послуг у 2015 і 2016 роках;
- темпи росту експорту товарів, імпорту послуг й зовнішньоторговельного обігу у 2016 році;
- експортну, імпорتنу й зовнішньоторговельну квоти у 2015 році.

Зробити висновки про стан та динаміку розвитку зовнішньої торгівлі Великої Британії.

Таблиця 4.3 – Показники зовнішньої торгівлі України

Роки	2015	2016
Валовий внутрішній продукт, млрд. дол. США	2345,0	2727,8
Обсяг експорту послуг, млрд. дол. США.	230,7	273,0
Обсяг імпорту послуг, млрд. дол. США.	172,3	194,1
Обсяг експорту товарів, млрд. дол. США.	448,6	437,8
Обсяг імпорту товарів, млрд. дол. США.	601,1	619,6

5 Практичне заняття № 5

Тема: Регіональна економічна політика

Мета: вивчення основ регіональної економічної політики, державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, фінансування установ суспільного сектору.

Теоретичні питання

1. Регіональна економічна політика, зміст та завдання.
2. Механізм реалізації регіональної економічної політики держави.
3. Державне регулювання соціально – економічного розвитку регіонів.
4. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіону.
5. Сутність суспільного сектору економіки.

6. Кошториси доходів і витрат установ суспільного сектору економіки.
7. Фінансування установ суспільного сектору.

Короткі теоретичні відомості

Державна регіональна економічна політика – це сукупність організаційно-правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей. Ці заходи спрямовуються на стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціонального використання ресурсів, створення нормальних умов життєдіяльності населення, забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства.

Державне регулювання регіонального економічного розвитку забезпечує активізацію господарської діяльності в регіонах, запроваджуючи нові виробничі відносини і впливаючи на поліпшення використання природно-ресурсного та економічного потенціалу; створює умови для посилення спеціалізації регіонів, прискореного розвитку прогресивних галузей економіки, а також здійснює державне регулювання, спрямоване на ліквідацію локальних екологічних криз та створення належних умов для життєдіяльності населення на території країни. Згідно із системою національних рахунків до суспільного сектору відносять державні установи та організації, що фінансуються, головне, з державного та місцевих бюджетів. До їх складу входять установи та організації загального управління, фінансів, науково-дослідної діяльності, оборони, підтримування внутрішнього порядку, безкоштовного або пільгового обслуговування населення у сферах освіти, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, культури і мистецтва, соціального забезпечення.

Принцип субсидіарності – розподіл видів видатків між державним і місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами на основі максимально можливого наближення надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача.

Дієвість регіонального управління залежить від реалізації ним таких функцій:

- 1) *інтегруюча* пов'язана з узгодженням управлінських рішень різних об'єктів господарювання на основі стратегії розвитку регіонів в цілому;
- 2) *розподільча* полягає у маневруванні фінансовими, трудовими та природними ресурсами з метою отримання кращих кінцевих результатів;
- 3) *стимулююча* спрямована на створення умов для всебічного розвитку підприємництва, конкуренції у сфері використання ресурсів регіону, заохочення тих інституціональних одиниць, діяльність яких сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації в регіоні в цілому;
- 4) *соціальна* направлена на підтримку життєдіяльності найбільш вразливих верств населення за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів;
- 5) *оптимізаційна* полягає у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх економічної, соціальної, культурної та екологічної ефективності.

До економічних методів управління регіональною економікою

відносяться, насамперед, планування та бюджетно-фінансове регулювання, включаючи ціноутворення на місцеві ресурси. Адміністративні методи слід застосовувати у боротьбі з монополізмом, захисті навколишнього середовища, дотриманні правопорядку, санітарних, пожежних та інших норм і правил, у реалізації місцевих цільових програм тощо.

Головними функціями місцевих бюджетів є: формування грошових фондів для забезпечення діяльності місцевих органів влади; розподіл і використання грошових коштів між галузями економіки; контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємств (установ, організацій), підвідомчих органам місцевого самоврядування.

Контрольні питання

1. Регіональна економічна політика, її сутність та завдання.
2. Об'єкт, суб'єкт, предмет, метод державної регіональної економічної політики.
3. Механізм реалізації регіональної економічної політики держави.
4. Державне регулювання соціально – економічного розвитку регіонів.
5. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально – економічного розвитку регіону.
6. Функції місцевих бюджетів.
7. Структура місцевих бюджетів.
8. Сутність суспільного сектору економіки.
9. Кошториси доходів і витрат установ суспільного сектору економіки.
10. Фінансування установ суспільного сектору.

Задача 1.

Використовуючи дані таблиці 5.1 розрахувати:

1. Планові обсяги державних фінансових зобов'язань щодо окремих статей видатків відповідно до діючого законодавства, якщо прогнозний обсяг ВВП становить 300000 млн.грн.

2. Відхилення планових обсягів державних фінансових зобов'язань від запланованих видатків Державного бюджету.

3. Рівень фактичного фінансування цих видатків за окремими статтями Державного бюджету у % до фактичного ВВП, що склав 350000 млн. грн.

Заповнити таблицю, на основі результатів зробити висновки.

Таблиця 5.1 – Види видатків

Закон, що визначає рівень бюджету видатків	Рівень видатків, % від ВВП	Плановий обсяг державних фінансових зобов'язань, млн.грн.	Плановий обсяг видатків, млн.грн.	Відхилення, (+) або (-), млн.грн.	Фактичний обсяг видатків, млн.грн.	Рівень фактичного фінансування видатків, % до фактичного ВВП
Закон України “Про освіту”	7,0	21000	6 294		15 761	4,5
Закон України “Про оборону”	3,0	9000	5 658		5 290	1,5
Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я”	7,0	21000	2 650		10 386	3,0
Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”	1,7	5100	1 463		637	0,18
Закон України “Основи законодавства України про культуру”	8,0	24000	649		1 227	0,35

Задача 2.

Обчислити структурний ефект в регіонах «А» і «Б».

Таблиця 5.2 – Виробництво товарів і послуг

Вид економічної діяльності	Виробництво товарів і послуг, млн. грн.			
	Регіон “А”		Регіон “Б”	
	2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.
1	3280	3830	2710	2450
2	2350	2520	3630	3270
3	1470	1620	3280	3810

6 Практичне заняття № 6**Тема: Соціальна політика**

Мета: вивчення теоретичних основ соціальної політики, регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Короткі теоретичні відомості

Соціальна політика – це система управлінських, організаційних, регулятивних, саморегулятивних заходів, дій, принципів і засад, спрямованих

на забезпечення оптимального соціального рівня та якості життя, соціального захисту малозабезпечених верств населення, їх соціальної безпеки в суспільстві.

Метою соціальної політики держави є забезпечення стабільного, без заворушень і потрясінь, функціонування суспільства, досягнення суспільної злагоди та соціальної цілісності, належного рівня життєдіяльності людей. Метою соціальної політики є забезпечення кожному громадянину можливості вільно розвиватися, реалізовувати свої здібності, одержувати належний дохід, поліпшувати добробут. Одним з найважливіших показників добробуту населення є його реальні доходи, на підставі яких прогнозується загальний обсяг, структура і динаміка споживання населенням матеріальних благ та послуг, склад і джерела доходів населення, розмір і рівень диференціації доходів окремих соціальних груп. Планування та регулювання доходів має враховувати принцип нерівності формування й розподілу доходів у суспільстві. Причинами нерівності утворення й розподілу доходів є: різниця у фізичних та розумових здібностях людей, в їхній освіті та професійній підготовці, у складі сімей, у наявності власності.

Споживчий бюджет – це балансовий розрахунок, який характеризує обсяг і структуру споживання населенням (або його окремими суспільними верствами) матеріальних благ та споживчих послуг. Споживчий бюджет складається з індивідуального бюджету, що формується індивідуальними доходами.

Рівень життя населення – це міра задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людини, забезпечувана сукупністю матеріальних і соціальних умов життя. Основними елементами рівня життя є: рівень і структура споживання матеріальних благ (продуктів харчування та непродовольчих товарів); рівень споживання послуг установ побутового обслуговування, охорони здоров'я, освіти, культури, соціального забезпечення, фізкультури; рівень забезпеченості житлом.

Теоретичні питання

1. Сутність і мета соціальної політики.
2. Основні завдання та показники соціальної політики.
3. Реальні доходи населення та їх регулювання.
4. Регулювання обсягу споживання матеріальних благ і послуг.
5. Регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Контрольні питання

1. Сутність та мета соціальної політики.
2. Основні напрямки соціальної політики.
3. Соціальний захист та соціальні гарантії.
4. Основні показники та завдання соціальної політики.
5. Принципи механізму соціального захисту населення.
6. Реальні доходи населення та їх регулювання.

7. Соціальні нормативи, їх роль та застосування в державному регулюванні соціальних процесів.
8. Регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Задача 1. Обчислити реальну заробітну плату робітників і службовців після сплати податків в прогнозованому році та темп її приросту в порівнянні з базовим роком на основі таких даних:

1. Середньомісячна заробітна плата робітників і службовців зростає на 20 % в порівнянні з базисним роком, коли вона становила 2680 грн.

2. З урахуванням діючих ставок податку на доходи громадян утримання становитимуть 15 % нарахованої заробітної плати.

3. Темп росту цін на товари та тарифів на послуги, які надані робітникам і службовцям, обчислений в розмірі 108 % по відношенню до базисного року.

4. Реальна заробітна плата робітників і службовців після сплати податків в базисному році очікується в розмірі 2569,5 грн.

Задача 2. Використовуючи наведені у таблиці 6.1 дані по розвинутій країні А та слаборозвинутій Б, обчислити: індекс розвитку людського потенціалу та індекс зuboжіння.

Таблиця 6.1 – Показники розвитку країн

Показник	А	Б
Очікувана тривалість життя, років	75	70
Рівень освіченості дорослого населення, %	99,0	82,6
Сукупна частка осіб, що навчаються, %	88,1	68,9
Реальний ВВП на одну особу, дол. США	21260	3130
Знедоленість з точки зору тривалості життя, %	6,4	12,6
Знедоленість з точки зору знань, %	8,9	20,7
Знедоленість з точки зору належного рівня життя, %	19,1	–
Знедоленість з точки зору ізоляції, %	0,5	–
Частка населення, яка не має доступу до питної води, %	–	7,0
Частка населення, яка не має можливості користуватися медичними послугами, %	–	18,0
Частка дітей, у віці до 5 років, яка страждає на відставання у вазі, %	–	7,0

Задача 3. Скласти баланс грошових доходів і витрат населення та визначити перевищення доходів над витратами або витрат над доходами на основі таких даних:

1. Обов'язкові платежі та добровільні внески – 19600 млн.грн.

2. Витрати населення на придбання іноземної валюти та доходи від продажу іноземної валюти, відповідно – 20500 та 19000 млн.грн.

3. Пенсії, грошові допомоги, стипендії та інші трансфертні платежі – 113605 млн.грн.

4. Виручка від продажу продуктів сільського господарства – 12480 млн.грн.
5. Грошові доходи від колективних сільськогосподарських підприємств – 1125 млн.грн.
6. Приріст заощаджень у вкладах та придбання цінних паперів – 21200 млн.грн.
7. Інші грошові доходи та витрати населення, відповідно – 17800 та 21000 млн.грн.
8. Оплата праці робітників та службовців, включаючи робітників кооперативів та суб'єктів підприємницької діяльності – 228960 млн.грн.
9. Стипендії – 1170 млн.грн.
10. Купівля товарів і оплата послуг – 139170 млн.грн.

Задача 4. Визначити обсяг реальних доходів на душу населення (грн./чол.) в прогнозованому році та темп приросту реальних доходів на душу населення в прогнозованому році у порівнянні з базовим (%) на основі таких даних:

1. Середньорічна чисельність населення в прогнозованому році – 45 млн.чол.
2. Реальні доходи на душу населення в базовому році – 4115 грн./чол.
3. Грошові доходи населення, які реалізуються на придбання товарів, в прогнозованому році в цінах прогнозованого року – 654,15 млрд.грн.
4. Натуральні доходи населення – 67 млрд.грн. в цінах прогнозованого року.
5. Матеріальне споживання населення в сфері послуг – 65 млрд.грн. в цінах прогнозованого року.
6. Індекс цін на споживчі товари 0,9.

Задача 5. Визначити індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення на основі таких даних:

1. Витрати населення на купівлю товарів, оплату послуг та обов'язкові платежі в поточному році склали 1700 млрд. грн.
2. В прогнозованому році витрати зростуть у 1,4 рази.
3. Індекс цін на товари і послуги до попереднього року – 1,5.
4. Чисельність населення країни у поточному році 48 млн. чол.
5. В прогнозованому році населення зменшиться на 2%.

Задача 6. Визначити чисельність трудових ресурсів у прогнозованому році на основі таких даних:

1. Чисельність населення у базовому році – 45000 тис.чол.
2. Чисельність населення у непрацездатному віці становить 56% загальної чисельності населення у прогнозованому році.
3. Чисельність населення у віці до 16 років у прогнозованому році становить 25500 тис.чол.
4. Питома вага працюючих у прогнозованому році: серед осіб пенсійного віку – 18%; серед підлітків молодше 16 років – 0,8%.
5. Чисельність непрацюючих працездатного віку, отримуючих пенсії на пільгових умовах, у прогнозованому році – 350 тис.чол.

6. Чисельність непрацюючих інвалідів I та II груп у працездатному віці у прогнозованому році – 270 тис.чол.

7. Сальдо міграції трудових ресурсів у прогнозованому році: –25 тис.чол.

8. Темп росту населення у прогнозованому році в порівнянні з базовим – 98%.

Задача 7. Розрахувати: а) прожитковий мінімум для працездатної особи на місяць, рік; б) вартість набору продуктів харчування для працездатної особи на місяць, рік на основі таких даних:

1. Мінімальний рівень і структура споживання продуктів харчування працездатною особою представлені в таблиці 6.2.

2. Питома вага вартості набору непродовольчих товарів складає 55 % вартості продуктів харчування на місяць.

3. Питома вага витрат на побутові, комунальні, транспортні та інші послуги становить 40 % вартості набору непродовольчих товарів на місяць.

Таблиця 6.2 – Мінімальний рівень і структура споживання продуктів харчування працездатною особою

Продукти харчування	Ціна одиниці товару, грн.	Працездатні особи	
		мінімальний рівень споживання у натуральному виразі за місяць, кг	Вартість продуктів харчування, грн. за рік за місяць
Хліб і хлібопродукти	12	8,31	
Картопля	4	7,8	
Овочі	30	6,9	
Фрукти і ягоди	40	5,0	
Цукор і кондитерські вироби	25	2,3	
Масло вершкове	90	0,4	
Олія	20	0,75	
Яйця, шт.	15	18,3	
Молоко і молокопродукти	10	10,26	
М'ясо і м'ясопродукти	90	3,83	
Риба і рибопродукти	60	1,1	
Всього	×	×	

Задача 8. Розрахувати реальну заробітну плату робітників і службовців у прогнозованому році та індекс її зростання на основі таких даних:

1. Середньомісячна заробітна плата робітників і службовців в поточному році становила 5710 грн. в прогнозованому році зросте в 2,5 рази.

2. Індекс цін на товари і послуги в прогнозованому році в порівнянні з поточним роком – 2,8.

3. Реальна заробітна плата робітників і службовців в поточному році складе – 4590 грн.

Задача 9. Скласти баланс ринку праці і визначити чисельність безробітних на кінець року на основі таких даних:

1. Збільшення робочих місць за рахунок підвищення коефіцієнта змінності роботи підприємств – 4 тис.чол.

2. Чисельність випускників навчальних закладів – 105 тис.чол.

3. Чисельність звільнених з народного господарства – 235 тис.чол.

4. Чисельність підлітків молодше 16 років – 218 тис.чол.

5. Створення нових робочих місць за рахунок інвестицій – 265 тис.чол.

6. Чисельність незайнятих інших категорій – 290 тис.чол.

7. Кількість робочих місць, звільнених у зв'язку з виходом працівників на пенсію, призивом у збройні сили та за іншими обставинами – 352 тис.чол.

8. Збільшення робочих місць за рахунок використання гнучких форм зайнятості населення – 8 тис.чол.

9. Чисельність безробітних на початок року – 68 тис.чол.. Чисельність осіб, які знялися з реєстрації для самовирішення питань зайнятості, – 25 тис.чол.

10. Збільшення попиту на робочу силу за рахунок інших факторів – 62 тис.чол.

Задача 10. Скласти зведений баланс фінансових ресурсів держави і визначити суми ресурсів, видатків та перевищень ресурсів над видатками або видатків над ресурсами на основі таких даних:

1. Видатки бюджетів та державних позабюджетних фондів становлять, відповідно, 29,2 та 12,2 млрд.грн.

2. Доходи бюджетів та державних позабюджетних фондів становлять, відповідно, 27,3 та 9,8 млрд.грн.

3. Доходи та видатки державних підприємств становлять, відповідно, 29,8 та 28,3 млрд.грн.

4. Сума коштів іноземних інвесторів дорівнюватиме сумі витрат іноземних інвесторів на розвиток економіки і становитиме по 2,8 млрд.грн.

5. Довгострокові кредити на розвиток економіки, надані банками України, та кредити міжнародних фінансових організацій становлять, відповідно, 1,2 та 3,7 млрд.грн.

6. Витрати на реалізацію програм розвитку економіки за рахунок довгострокових кредитів, наданих банками України, та використання кредитів міжнародних фінансових організацій становлять, відповідно, 1,1 та 3,7 млрд.грн.

Задача 11. Визначити чисельність та темп приросту економічно активного населення країни у звітному році на основі таких даних:

1. Чисельність зайнятого населення у працездатному віці в базовому році становила 18540 тис. чол., що складає 90% від загальної чисельності зайнятих та 80% від загальної чисельності економічно активного населення.

2. Темп приросту зайнятих працездатного віку у звітному році склав 1% а осіб старше працездатного віку: -4%.

3. Чисельність безробітних у звітному році скоротилась на 28%.

7 Практичне заняття № 7

Тема: Державне регулювання природоохоронної діяльності

Мета: вивчення теоретичних основ екологічної політики України, дослідження механізму забезпечення природоохоронної діяльності

Теоретичні питання

1. Необхідність охорони навколишнього природного середовища.
2. Принципи та об'єкти охорони навколишнього природного середовища.
3. Державне екологічне регулювання.
4. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.
5. Економічний механізм забезпечення природоохоронної діяльності.

Короткі теоретичні відомості

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – обов'язкова умова сталого економічного та соціального розвитку України. З цією метою Україна проводить екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої й неживої природи навколишнього середовища, на захист життя та здоров'я населення від негативного впливу, забруднення навколишнього природного середовища, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Відносини в галузі охорони навколишнього середовища в Україні регулюються Законом «Про охорону навколишнього середовища», а також земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону й використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством.

Екологічне регулювання – це система активних законодавчих, адміністративних і економічних заходів і важелів впливу, які використовують державні органи різного рівня для примушування забруднювачів навколишнього середовища обмежити викиди шкідливих речовин у природні й техногенні середовища, а також для матеріального стимулювання сумлінних природокористувачів.

В Україні існує система органів управління в галузі охорони навколишнього середовища – це юридично самостійні державні, самоврядні й громадські інституції, уповноважені здійснювати організаційно-розпорядчі, координаційні, консультативні, організаційно-експертні, контрольні та інші функції в галузі забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища.

Контрольні питання

1. Необхідність охорони навколишнього природного середовища.
1. Принципи та об'єкти охорони навколишнього середовища.
2. Об'єкти правової охорони навколишнього природного середовища.
3. Державне екологічне регулювання.
4. Регулятори охорони навколишнього середовища.
5. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.
6. Системи органів управління та їх повноваження.
7. Фонди охорони навколишнього середовища.

Задача 1. Розрахувати заборгованість підприємств перед місцевим бюджетом за самовільне використання води на основі таких даних:

1. Державне управління екологічної безпеки виявило факти самовільного використання води трьома підприємствами в обсягах – 268; 420 і 125 (тис.м³).
2. Тарифи за використання поверхневих вод становлять 5 грн. за 1 м³ води.

8 ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ (НАУКОВИХ ЕСЕ)

1. Роль і сутність державного регулювання економіки.
2. Методи державного регулювання економіки та система органів державного регулювання економіки.
3. Сутність та значення соціально-економічної стратегії
4. Соціально-економічне прогнозування та макроекономічне планування.
5. Фінансово-бюджетне регулювання економіки держави.
6. Основи побудови бюджетної системи України та характеристика її структури.
7. Податки як інструмент державного регулювання економіки.
8. Роль, сутність та необхідність удосконалення податкової системи України.
9. Грошово-кредитна політика України.
10. Державне регулювання цін та інфляції.
11. Інфляція та методи подолання її .
12. Державне регулювання підприємництва.
13. Роль держави в процесі становлення підприємницького середовища в Україні та механізм державного регулювання підприємництва.
14. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
15. Державне регулювання цін та інфляції.
16. Державне регулювання інвестиційної діяльності.
17. Регіональна економічна політика, роль, сутність та завдання.
18. Державне регулювання соціально - економічного розвитку регіонів.
19. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально –економічного розвитку регіону.

20. Сутність та мета соціальної політики та основні напрями соціальної політики.
21. Державне регулювання інноваційної політики.
22. Соціальний захист та соціальні гарантії.
23. Основні показники та завдання соціальної політики.
24. Принципи механізму соціального захисту населення.
25. Реальні доходи населення та їх регулювання.
26. Соціальні нормативи, їх роль та застосування в державному регулюванні соціальних процесів.
27. Регулювання ринку праці та зайнятості населення.
28. Необхідність охорони навколишнього природного середовища.
29. Принципи та об'єкти охорони навколишнього середовища.
30. Правові аспекти охорони навколишнього природного середовища.

9 ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ (ЗАЛІКУ)

1. Основні завдання державних органів з регулювання національної економіки.
2. Основні функції держави.
3. Сутність державного регулювання економіки.
4. Методи державного регулювання економіки.
5. Система органів державного регулювання економіки.
6. Сутність соціально-економічної стратегії.
7. Необхідність макроекономічного прогнозування та планування.
8. Сутність соціально-економічного прогнозування, функції, принципи.
9. Сутність макроекономічного планування.
10. Державна програма економічного і соціального розвитку України, як форма макроекономічного планування.
11. Основний зміст концепції соціально-економічної політики та державне регулювання економікою
12. Сутність програмно-цільового методу планування, цільові комплексні програми.
13. Держаний бюджет як інструмент регулювання фінансових потоків у економіці.
14. Класифікація податків : прямі та непрямі, податки на товари (послуги), на діяльність, на майно.
15. Загальнодержавні податки і збори. Податкові пільги.
16. Основні поняття податкової системи: податкова база, ставки оподаткування, податковий тягар.
17. Сутність державного замовлення. Матеріальні баланси. Замовники та виконавці державних замовлень. Державні контракти.
18. Ефективність суспільного сектора економіки.
19. Грошово-кредитна політика, важливий інструмент формування нормальних умов господарювання.
20. Грошова система країни та її основні елементи.
21. Основні завдання і функції національного банку України.

22. Поняття структури економіки, структурні зрушення.
23. Роль держави в інвестиційній діяльності.
24. Необхідність та сутність науково-технічної політики.
25. Державне регулювання інноваційних процесів.
26. Підприємництво як об'єкт державного регулювання.
27. Механізм державного регулювання підприємництва.
28. Фінансові важелі державної підприємницької політики.
29. Засади зовнішньоекономічної діяльності.
30. Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, методи державного регулювання.
31. Інструменти державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в довгостроковому, середньостроковому, короткостроковому періоді.
32. Джерела іноземних коштів.
33. Регулювання торговельної діяльності.
34. Іноземне інвестування.
35. Роль держави в залученні іноземних кредитів.
36. Необхідність та методи державного регулювання цін.
37. Ціна як найбільш важливий інструмент регулювання економіки.
38. Необхідність державного регулювання цін.
39. Регламентування державного цінового регулювання.
40. Система органів ціноутворення.
41. Форми державного регулювання цін.
42. Контроль за додержанням дисципліни цін.
43. Антиінфляційна політика. Заходи антиінфляційної політики.
44. Регіональна економічна політика - зміст та завдання.
45. Механізм реалізації регіональної економічної політики держави.
46. Державне регулювання соціально – економічного розвитку регіонів.
47. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіону.
48. Функції місцевих бюджетів.
49. Сутність суспільного сектору економіки.
50. Кошториси доходів і витрат установ суспільного сектору економіки.
51. Фінансування установ суспільного сектору.
52. Сутність і мета соціальної політики.
53. Реальні доходи населення та їх регулювання.
54. Регулювання обсягу споживання матеріальних благ і послуг.
55. Регулювання ринку праці та зайнятості населення.
56. Необхідність охорони навколишнього природного середовища.
57. Принципи та об'єкти охорони навколишнього природного середовища.
58. Державне екологічне регулювання.
59. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.
60. Економічний механізм забезпечення природоохоронної діяльності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми / [Антошкіна Л. І., Бабіч Н. М., Беседін В. Ф., Беседін І. В., Бондар І. К.]; под ред. М.М. Якубовського / Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України /. – К., 2005. – 410с.
2. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Гриньова В.М., Новікова М.М. / Харківський національний економічний ун-т. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2007. – 736с.
3. Державне регулювання інвестиційного процесу в умовах функціонування ринку цінних паперів : монографія / П. О. Куцик, М. Я. Вірт, І. В. Гончарук та ін. ; [за заг. ред. П. О. Куцика] ; Львів. комерц. акад. – Львів : Растр-7, 2014. – 296 с. : іл. – Бібліогр.: с. 236-254
4. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / За ред. А. А. Мазаракі. – К.: Патерик, 2015. – 376 с
5. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів: навч. посіб. / М. О. Джаман. – К.: ЦУЛ, 2014. – 384 с.
6. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л. І. Дідківська. – К.: Патерик, 2014. – 119 с.
7. Чистов С.М. Державне регулювання економіки / С.М.Чистов, А.Є.Никифоров, Т.Ф. Куценко та інші. – К.: КНЕУ, 2005. – 440 с.
8. Жукова О. В. Трансфертне ціноутворення: український варіант / О. В. Жукова, В. І. Дубницький, В. О. Вареня. – К.: Ліра-К, 2014. – 184с.
9. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К., 2008. – 1008 с.
10. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2004. – 326 с
11. Калина А. В. Державна політика розвитку підприємництва в Україні / А. В. Калина. – К. : Патерик, 2014. – 498 с.
12. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки : навч. посібн. / А. Г. Мазур, О. Г. Кубай. – К. : Ліра-М, 2011. – 428 с.
13. Капаруліна І. М. Розвиток підприємства: концепція і технологія дослідження : монографія / І. М. Капаруліна. – К.: Ліра-К, 2015. – 432 с.
14. Кизим М. О. Державне регулювання економіки: проблеми та перспективи / М. О. Кизим, Ю. Б. Іванов, В. А. Зінченко. – К.: Ліра-К, 2014. – 288 с.
15. Ковальчук О. О. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні та країнах Європейського Союзу: монографія / О. О. Ковальчук. – К.: Ліра-К, 2015. – 200 с.
16. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки (тестові завдання) / О. І. Ковтун. – К.: Патерик, 2014. – 432 с.
17. Лук'янець Г.І/ Конвергенція інформаційного ринку: розвиток та сучасні реалії в Україні/ Г. І. Лук'янець // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 5(1). - С. 20-25

18. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / І. Р. Михасюк. – Львів: Магнолія 2006, 2015. – 216 с.
19. Михасюк І. Р. Регулювання економіки: підручник / І. Р. Михасюк. – К.: Ліра-К, 2013. – 216 с.
20. Могильний О.М. Державне регулювання економіки: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Могильний О.М. / Інститут підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – К.: ІПК ДСЗУ, 2006. – 490с.
21. Оскольський В. Про перспективи становлення конкурентноспроможної регіональної економіки/ Оскольський В. // Економіка України. – 2012. – №12. – с. 4–10.
22. Перехідна економіка: Підручник / В. М. Геєць, Е. Г. Панченко, Е. М. Лібанова та ін. – К.: Вища шк., 2003. – 592 с.
23. Пирога І.С. Державне регулювання економіки: від протываг до консенсусу/ Пирога І.С., Пирога С.С. – Луцьк, 2003. – 206с.
24. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб.. – 3. вид., випр. – К.: Знання, 2006. – 262с.
25. Скрипник А.В. Фіскальна ефективність та можливі шляхи реформування ПДВ в Україні. / Скрипник А.В., Паянок Т.М. // Економіка України. – 2010. – №4 – с. 29–35.
26. Скрипник А.В. Державне регулювання економіки (податки, бюджет, корупція, вибори) – Київ: ЦУП, 2002. – 296 с.
27. Соколовська А. Економічна функція держави та особливості її виконання в Україні. / Соколовська А.// Економіка України. – 2015. – №3 – с. 20–25.
28. Хоменко І. О. Методологічні основи кластеризації транспортної галузі: монографія / І. О. Хоменко. – К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 300 с.
29. Хоменко І.О. Перспективи впровадження і фінансування проектів державно-приватного партнерства у сфері транспортної інфраструктури / І.О. Хоменко, І.О. Середюк, С. М. Козловська // Фінансові дослідження. – 2017. – № 2 (2). – С. 47-53.
30. Хоменко І.О. Сучасні тенденції розвитку ринку аутсорсингу: вітчизняний та зарубіжний досвід / І.В. Горобінська, І.В. Садчикова, І.О.Хоменко // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2018. – Вип. 6. – С. 47-57.
31. Хоменко І.О. Управління бюджетним дефіцитом в сучасних умовах /І.О.Хоменко, А.О. Порицька // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2018. – Вип. 6. – С.160-166.
32. Хоменко І.О. Проблеми та напрями переробки твердих побутових відходів в Україні / І. О. Хоменко, Л. В. Бабаченко, Я.В. Падій // Економіка та суспільство. 2017. – № 12. – С. 454-458
33. Хоменко І.О. Еколого-економічна оцінка водокористування, охорони і відтворення водно-ресурсного потенціалу регіону / І. О. Хоменко, Л. В. Бабаченко // Молодіжний економічний дайджест — 2015. — № 2-3 (5-6). – С. 57-62

34. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки/ Швайка Л. А. – К.: Знання, 2006. – 435 с.
35. Шкарлет С.М. Імплементція європейських стандартів як основа механізму удосконалення державного регулювання у транспортній галузі / С.М. Шкарлет, І.О. Хоменко, Л.М. Волинець // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Ч.2: Серія «Економічні науки» – К.: НТУ, 2017. – Вип. 20. – С.95-101.
36. Шкарлет С.М. Державно-приватне партнерство як один з механізмів ефективного фінансування пріоритетних проектів дорожньої галузі / С.М. Шкарлет, В.П. Ільчук, І.О. Хоменко // Економічний простір: зб. наук. праць. – №89. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – 93-103с.
37. Чистов С.М. Державне регулювання економіки / Чистов С.М., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф., Тормоса Ю.Г., Стеценко Т.О. / Київський національний економічний ун-т. – 2. вид., доopr. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 441с.
38. Shkarlet, S. M. Actual problems of formation and funding of the state road funds / S. M. Shkarlet, I. O. Khomenko, V. V. Kontseva // Scientific bulletin of Polissia. – Chernihiv: ChNUT, 2017. – № 3(11).P.1 – P. 16-20.
39. Khomenko, I. O. Current state and features of financing of the road sector/ I. O. Khomenko, V. V. Kontseva, A. O. Bezuglyi // Scientific bulletin of Polissia. – Chernihiv: ChNUT, 2017. – № 4 (12). P.2. – P. 201-205.
40. Khomenko I. O. Imperatives of multimodal transport development in accordance with the tendencies of the transformational changes of the national economy in the conditions of european integration/ V.M. Gurnak, I. O. Khomenko, L.M. Volynets // Economics. Ecology. Socium. – Odessa, 2018. – 2 (1). – P. 75-88.